

Entelektüel Sermaye Alanında Hazırlanmış Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi

(Examining Postgraduate Theses Prepared in the Field of Intellectual Capital by Content Analysis Method)

Melike AYDOĞDU^a Havva Nur ÇİFTÇİ^b

^a Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara, Türkiye. melike.aydogdu@aile.gov.tr

^b İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İstanbul, Türkiye. hnciftci@istanbul.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
Anahtar Kelimeler: Entelektüel Sermaye Bilgi İçerik Analizi	Amaç – İşletmeler bilgi çağının gereklerine uygun olarak maddi kaynaklardan ziyade müşteri ilişkileri, üretim süreçleri, pazarlama stratejileri gibi hususlara odaklanmışlardır. Geleneksel anlayışa göre işletmenin değeri sahip olduğu maddi ve finansal varlıklarla ölçülürken, günümüzde çalışanlar, yönetsel birimler, işlevsel süreçler, müşterilerle ilişkiler işletme bütününe etkileyen önemli unsurlar haline gelmiştir. İşletmeler açısından önemli bir rekabet avantajı olan entelektüel sermaye işletmenin gelecekteki performansı açısından önemli bir role sahiptir. Bu çalışmanın amacı, entelektüel sermaye ile ilgili yazılmış lisansüstü tezlerin incelenerek mevcut durumun tespit edilmesi ve gelecekte yapılacak çalışmalar için öneriler sunulmasıdır. Bu çalışma, entelektüel sermaye kavramıyla ilgili mevcut ve gelecekte ortaya çıkabilecek araştırma konuları hakkında bir bakış açısı sunmaktadır.
Gönderilme Tarihi 27 Aralık 2021 Revizyon Tarihi 13 Mart 2022 Kabul Tarihi 25 Mart 2022	Yöntem – Çalışmada nitel veri analizi yöntemlerinden biri olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu analiz tekniğinde amaç, veriler yazarlar tarafından belirlenen kriterler/temalar dikkate alınarak sınıflandırılması ve yorumlanmasıdır. Çalışmanın verileri tarama modeli kullanılarak edinilmiştir.
Makale Kategorisi: Araştırma Makalesi	Bulgular – Ulusal Tez Merkezi veri tabanında 1999 yılından 2021 yılına kadar toplam 201 tez birçok kriter açısından incelenmiştir. Entelektüel sermaye alanındaki çalışmaların özellikle 2017-2020 yılları arasında ve işletme alanındaki çalışmalarda yoğunlaştığı görülmektedir. Çalışmalarda kullanılan araştırma yöntemlerinin dağılımına bakıldığında ağırlıklı olarak nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Nicel araştırma yöntemleri içerisindeyse; istatistiki yöntemlerin diğer bilimsel yöntemlere nazaran daha fazla kullanıldığı ve kullanılan istatistiki yöntemler içerisinde de regresyon ve korelasyon analizinin daha çok tercih edildiği görülmektedir. Entelektüel sermayeye ilişkin yapılan çalışmalar sektörel uygulama alanları açısından incelendiğinde, araştırmaların insan ve yapısal sermaye alt bileşenlerinin ön plana çıktığı hizmet ve üretim sektörlerinde yoğunlaştığı görülmektedir.
	Tartışma – Çalışmanın sonuçları entelektüel sermaye kavramına ilişkin literatürde yapılan diğer çalışmayla benzerlik göstermektedir. Entelektüel sermaye kavramının çalışma alanının özellikle işletme anabilim dalı içerisinde birden fazla disiplini ilgilendiren bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle entelektüel sermayenin ölçüm ve raporlamasına ilişkin çalışmaların daha ağırlıklı olduğu tespit edilmiştir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda entelektüel sermaye kavramının faaliyet raporları içerisinde raporlanmasına ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu kapsamda sermaye piyasasında işlem gören işletmelerin yıllık faaliyet raporları incelenerek entelektüel sermaye ve alt bileşenlerine ilişkin açıklamaların içerik açısından araştırılabilir.

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Keywords: Intellectual Capital Knowledge Content Analysis	Purpose – In accordance with the requirements of the information age, businesses have focused on customer relations, production processes, marketing strategies rather than material resources. According to the traditional understanding, while the value of the business is measured by the tangible and financial assets it has, today's employees, administrative units, structural processes, relations with customers have become important factors affecting the whole business. Intellectual capital, which is an important competitive advantage for businesses, has an important role in the future performance of the business. The aim of this study is to examine the postgraduate theses on intellectual capital, to determine the current situation and to offer suggestions for future studies. This study provides a perspective on current and future research issues related to the concept of intellectual capital.
Received 27 December 2021 Revised 13 March 2022 Accepted 25 March 2022	Design/methodology/approach – Content analysis method, which is one of the qualitative data analysis methods, is used in the study. The purpose of this analysis technique is to classify and interpret the data
Article Classification: Research Article	

Önerilen Atıf/ Suggested Citation

Aydoğdu, M., Çiftçi, H. N. (2022). Entelektüel Sermaye Alanında Hazırlanmış Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14 (1), 734-748.

in terms of criteria/themes determined by the authors. The data of the study were obtained using the scanning model.

Findings – A total of 201 theses from 1999 to 2021 were examined in terms of many criteria in the database of the National Thesis Center. It is seen that the studies in the field of intellectual capital intensified especially between the years 2017-2020 and in the field of business. According to the distribution of research methods used in the studies, it is seen that mostly quantitative research methods are used. In the quantitative research methods; it is seen that statistical methods are used more than other scientific methods and regression and correlation analysis are more preferred among the statistical methods used. When the studies on intellectual capital are examined in terms of sectoral application areas, it is seen that the researches are concentrated in the service and production sectors, where human and structural capital sub-components come to the fore.

Discussion – The results of the study are similar to other studies in the literature on the concept of intellectual capital. It is understood that the study area of the concept of intellectual capital is in a structure that concerns more than one discipline, especially within the department of business administration. It has been determined that studies on the measurement and reporting of intellectual capital are more weighted. In the studies conducted in our country, no study has been found regarding the reporting of the concept of intellectual capital in annual reports. According to this, the annual reports of the companies traded in the capital market can be examined in terms of the content of the explanations regarding intellectual capital and its sub-components.

1. GİRİŞ

20. yüzyılın sonlarına doğru ekonomi ve teknoloji alanında yaşanan önemli gelişmeler hem ülkeleri hem de işletmeleri değişen yeni dünya düzenini yakalayabilmeleri için anlayış değişikliğine sevk etmiştir. Bu dönemde kurulan işletmeler bilgi çağının gereklerine uygun olarak maddi kaynaklardan ziyade müşteri ilişkileri, yaratılan katma değer, pazarlama stratejileri gibi hususlara odaklanmışlardır. Bu anlamda daha önce fiziksel üretimin ön planda olduğu anlayış yerini bilgi temelli üretim anlayışına bırakmıştır. Bilgi çağında işletmelerin temel zenginlik kaynakları bilginin üretiminden ve yönetiminden elde edilen çıktılar olarak görülmektedir.

Sanayi toplumu sonrası dönemde yaşanan dönüşüm bilginin üretim faktörleri içerisindeki konumunu güçlendirmiştir. Bilgi toplumu öncesinde üretim için geleneksel faktörler (emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimci) ön plandayken; işletmelerin varlığını sürdürme ve büyüebilmesi için bilgi ve deneyimin işletmecilik faaliyetlerinde önemi giderek artırmıştır. Bu anlamda işletmelerin varlığını sürdürme ve büyüebilmesi için gerekli olan sermayenin bilgi sermayesine dönüşümü hızlanmıştır. Bilgi ekonomisinde işletmelerin sahip olduğu bilginin değerini gösteren entelektüel sermaye yönetiminin, işletme performansına etkilerinin tespit edilmesi ihtiyaç haline gelmiştir. Entelektüel sermayenin artan önemi araştırmacıları bu alanda çalışmalar yapmasına sevk etmiş ve bilginin işletmeler için yarattığı değere odaklanması öncelikli konulardan biri haline gelmiştir.

Çalışmada entelektüel sermaye ile ilgili yapılan araştırmalarda en çok kullanılan (Guthrie, Petty, Yongvanich, & Ricceri, 2004, s. 282) yöntemlerden biri olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, yapılan analiz çerçevesinde mevcut teoriler doğrulanabilir ve yeni teorilerin veya modellerin geliştirilmesi sağlanabilmektedir. İçerik analizi, bilimsel bilginin üretiminin zenginleştirilmesi bakımından oldukça elverişli bir yöntemdir (Sallan Gül & Kahya Nizam, 2021, s. 185).

Çalışmada entelektüel sermaye kavramıyla ilgili hazırlanmış lisansüstü tez çalışmaları araştırma soruları çerçevesinde belirlenen kategoriler dikkate alınarak sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır. Entelektüel sermaye hakkında yapılan bu çalışma Türkiye’de konuya ilişkin hazırlanmış olan tezlerde entelektüel sermayeye olan bakış açısı ile entelektüel sermaye yönetiminin, ölçülmesinin ve raporlanmasının ele alınışının anlaşılması bakımından önem taşımaktadır ve önümüzdeki dönemlerde yapılacak çalışmalar için ışık tutacak niteliktedir.

Çalışmanın birinci bölümünde çalışmanın önemi, amacı ve çalışmada kullanılan yöntem kısaca anlatılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde entelektüel sermaye kavramının kuramsal çerçevesi ve bileşenleri anlatılmıştır. Üçüncü bölümde, entelektüel sermaye kavramı ile ilgili literatürde yer alan ve çalışmada kullanılan yöntem olan içerik analizi ile ilgili literatürde yer alan çalışmalara yer verilmiştir. Dördüncü bölümde, entelektüel sermaye ile ilgili hazırlanmış lisansüstü tez çalışmalarına ilişkin bir durum incelemesi yapılmıştır. Son bölüm olan sonuç bölümünde ise çalışmanın sonuçlarına yer verilmiştir.

2. ENTELEKTÜEL SERMAYE KAVRAMININ KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Bilginin kuramsallaşması olarak ifade edebileğimiz “entelektüel sermaye” kavramı, bilginin ve teknolojik gelişimin bir sonucu olarak tartışılmaya başlanmıştır (Yüksek, 2009, s. 2). 1960’lardan itibaren bilgi ekonomisinin yükseliş, yetkinliklere göre yönetim süreci ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkinliğinin artırılmasıyla birlikte entelektüel sermaye kavramı ön plana çıkmıştır (Quintero-Quintero, Blanco-Ariza, & Garzón-Castrillón, 2021, s. 1). Yeni ekonomi dönemi diyebileğimiz bu dönemde maddi olmayan mal ve hizmetlerin tüketimi ile söz konusu mal ve hizmetlerde yoğun olarak teknoloji ve bilgi kullanımında artış görülmüştür (Leadbeater, 1999, s. 7).

Bilginin doğrudan doğruya işletmenin kaynaklarından biri olarak görülmesi, diğer maddi varlıklar gibi yönetilmesi ve yatırıma konu edilmesi görece olarak yeni bir düşüncedir (Davenport & Prusak, 2001, s. 36). Bilginin, geleneksel üretim anlayışında aslında var olduğu bilinmesine rağmen, fiziki anlamda bir niteliği bulunmamasından dolayı açıklanması ve ölçülmesi maddi varlıklara göre daha zordur. Bilgi teknolojilerinin gelişimiyle işletmelerin sahip olduğu entelektüel birikimin değeri muhasebe sistemlerinde tam ve doğru olarak yansıtılamamasına neden olmuştur. İşletmelerin defter değeri ve piyasa değerleri arasındaki farkın gitgide artması, maddi olmayan varlıkların değerinin tespit edilmesi ihtiyacını doğurmuştur (Emrem, 2004, s. 1). Böylece entelektüel sermaye kavramının açıklanması ve ölçülmesi işletmeler için önemli bir husus olmuş, bu konu işletme yönetiminde ve karar mekanizmalarında ön plana alınmaya başlanmıştır.

Entelektüel sermaye konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde bu çalışmaların miladını, işletmelerde maddi olmayan duran varlıkların değerinin tespit edilmesini amaçlayan çalışmalar oluşturmaktadır. Entelektüel sermaye, ilk kez 1963 yılında “insan kaynakları muhasebesi” kavramıyla muhasebe literatüründe yerini almıştır (Quintero-Quintero, Blanco-Ariza, & Garzón-Castrillón, 2021, s. 1). Bu kavramın ortaya atılmasındaki amaç; çalışanların da işletme için bir değerinin olması ve bu değerinin tespit edilebilmesidir (Palanivelu, 2012, s. 454). Çalışanların muhasebe sisteminde raporlanması ise ilk kez Hermanson tarafından 1964 yılında dile getirilmiştir (Aydın, Tuncay, & Çanakçıoğlu, 2015, s. 679).

Entelektüel sermaye kavramını işletmenin gerçek değerinin tespit edilmesi açısından inceleyen araştırmacılar bu kavramı; bir işletmenin defter değeri ile bu değer için ödenmeye hazır olunan değer arasındaki fark (Brooking, 1997, s. 364) şeklinde tanımlamaktadırlar. Söz konusu tanım, daha ziyade geleneksel muhasebede şerefiye olarak kabul edilen tanımla benzerlik taşımaktadır. Ancak entelektüel sermayenin oluşumu, yönetimi ile işletme performansı üzerindeki etkisi ve bileşenleri değerlendirildiğinde geleneksel şerefiye tanımından oldukça farklılaşan bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Entelektüel sermaye kavramının gelişiminde önemli katkı sağlayan araştırmacılardan olan Thomas Stewart entelektüel sermayeyi; “*zenginlik yaratmak üzere kullanıma sokulabilen entelektüel malzemedir. Yani bilgi, enformasyon, entelektüel mülkiyet ve deneyimdir*” (Stewart, 1997, s. 20) olarak tanımlamıştır. Hugh McDonald ise entelektüel sermayeyi “*bir kuruluşun içinde bulunan ve ilave avantaj yaratmada kullanılabilen bilgi, bir başka deyişle bir şirket içindeki insanlar tarafından bilinen ve şirkete bir rekabet üstünlüğü kazandıran şeylerin toplamı*” şeklinde tanımlamıştır (Stewart, 1997, s. 72). Bu tanımlardan hareketle entelektüel sermaye; işletmelere rekabet avantajı getiren, müşteri için değer yaratan, rakiplerin elde edemediği ve yararlanamadığı, ikamesi olmayan varlıklar olarak kabul edilmektedir (Acuner & Tan Şahin, 2002, s. 40-41).

Entelektüel sermaye konusunda literatürde yer alan gelişmeler ve yapılan araştırmalar doğrultusunda araştırmacılar, entelektüel sermayeyi; insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri (ilişki) sermayesi olarak üç ana bileşenden oluştuğu konusunda ortak görüşe varmışlardır (Bontis, 1999, s. 440).

- İnsan sermayesi, bir işletmede çalışanların bilgi, beceri, deneyim, sezgi ve davranışları gibi beşerî nitelikteki unsurları kapsamaktadır (Yörük & Erdem, 2008, s. 399). Beşerî kaynaklardan en verimli şekilde yararlanmak ve iş süreçlerinin her evresinde azami düzeyde katkılarını elde etmek günümüz işletmeleri için çok önemlidir.
- Yapısal sermaye; çalışanların bireysel bilgi düzeylerinin yanında, iş yapış biçimleri ve süreçleri, işletmenin kurumsal stratejileri gibi işletmenin çalışanlarında bulunmayan katma değer yaratan özelliklerdir (Bontis, 1999, s. 447). Bu anlamda işletmenin sahip olduğu patentler, telif hakları, ticari amblemler gibi entelektüel mülkiyet unsurları ile örgüt kültürü, finansal ilişkileri ve bilgi sistemleri gibi unsurlar yapısal sermayeyi oluşturmaktadır.

• Müşteri sermayesi, işletmenin müşterilerle, tedarikçilerle ve toplumun diğer kesimleriyle olan ilişkisi ve bu kişilerin işletmeye olan bağılığı olarak tanımlanabilir (Chwalowski, 1997, s. 89). Günümüz işletmeleri için müşteri sermayesi, rekabet avantajını elde etmede ve işletmenin karını artırmada en önemli unsurlardan biri olarak görülmektedir.

3.LİTERATÜR

Entelektüel sermaye kavramı literatürde gerek sektörel gerek yönetsel gerekse ölçülmesi ve raporlanması açısından birçok çalışmaya konu olmasına rağmen ilgili çalışmanın araştırma yöntemi ile uyumlu olması bakımından sadece araştırma yöntemi içerik analizi, bibliyometrik analiz ve literatür taraması olan çalışmalar dikkate alınmıştır.

Petty ve Guthrie (2000) tarafından yapılan çalışmada, entelektüel sermaye kavramı ve gelişimi teorik olarak incelenmiştir. Çalışmada, entelektüel sermaye kavramının ölçümü ve raporlanması ile ilgili literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca, entelektüel sermayenin yönetimi ve raporlanması ile ilgili gelecekteki olası araştırma konularını tanımlamaktır. Buna göre, nicel araştırma yöntemleriyle desteklenerek yapılacak alan araştırması ve kapsamlı vaka çalışmalarının hem entelektüel sermayenin ölçümü hem de bilgi yönetimi konularını destekleyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Guthrie ve Petty (2000) tarafından yapılan çalışmada, yirmi büyük Avusturalya firmasının yıllık faaliyet raporlarındaki entelektüel sermayeye ilişkin açıklamaları incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda entelektüel sermaye bileşenlerinin tam olarak anlaşılmadığı ve tutarlı bir raporlama yapılmadığı gözlemlenmiştir.

Bontis (2003) tarafından yapılan çalışmada, 10.000 Kanadalı işletmenin yıllık faaliyet raporları incelenerek bir içerik analizi yapılmıştır. Entelektüel sermaye kavramına ilişkin bileşenler dikkate alınarak yapılan çalışmada, önemli ölçüde az sayıda işletmenin yıllık faaliyet raporunda bu kavrama ilişkin açıklama yaptığı görülmüştür. Çalışmanın sonucunda özellikle sermaye piyasasında işlem gören işletmeler için zorunlu bir açıklama gerekliliği bulunmamasına rağmen işletmelerin sahip oldukları entelektüel sermayeye ilişkin yapacakları açıklamaların iç ve dış paydaşlar açısından önemli olacağı önerilmiştir.

Bozzolan vd (2003) tarafından yapılan çalışmada, borsada işlem göre İtalyan firmalarının 2001 faaliyet raporlarında gönüllü olarak yaptıkları entelektüel sermayeye ilişkin açıklamaları incelenmiştir. Çalışmada, firmaların raporladıkları entelektüel sermaye içeriği ile gönüllü raporlama davranışını işletmenin faaliyet gösterdiği sektörün ve işletme büyüklüğünün etkilemediği ancak işletmenin sosyal ve çevresel faktörlerle uyumunun etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erkuş (2003) tarafından yapılan çalışmada, entelektüel sermayenin ölçülmesiyle ilgili yöntemlere ilişkin bir literatür analizi yapılmış ve muhasebe standartları içerisindeki yeri ile geleneksel muhasebe yaklaşımının entelektüel sermaye karşısındaki durumu açıklanmıştır. Buna göre geleneksel muhasebe yaklaşımının özellikle varlıklarının büyük bir bölümünün entelektüel varlıklardan oluşan işletmelerin performansının değerlendirilmesinde yetersiz kalmıştır.

Bayraktar (2007) tarafından yapılan çalışmada, entelektüel sermaye kavramının tarihsel gelişiminden hareketle tanımı yapılmış, kavramsal olarak anlatılarak, Türkiye’de entelektüel sermaye kavramına olan bakış açısı, uygulamaları, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri sunulmuştur. Bu kapsamda özellikle işletmelerin kurumsallaşması, eğitim ve bilişim teknolojilerine yapılması gereken yatırımların gerek ülke gerekse işletme başarısını önemli ölçüde etkileyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Yüksek (2009) tarafından yapılan literatür taramasında, entelektüel sermaye kavramı üzerinde durulmuş, unsurları belirtilerek, entelektüel sermayenin değerinin ölçülmesi konusu açıklanmıştır. Çalışmada işletmelerin sahip oldukları entelektüel değerin işletme performansı üzerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Buna göre entelektüel sermayenin yaratacağı katma değer ile işletmelerin performansının artacağı ve işletmelere rekabet üstünlüğü sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Cansev (2010) tarafından yapılan çalışmada, bilgi ekonomisi ve entelektüel sermayenin bankacılık sektörüne önemi ve etkisi teorik açıdan incelenmiştir. Kaya ve Kesen (2014) tarafından yapılan çalışma, insan kaynaklarının insan sermayesine dönüşümünü teorik açıdan incelenmiştir. Örgün ve Kalay (2018) tarafından yapılan çalışmada, entelektüel sermaye kavramı teorik olarak incelenmiştir. Çalışmalarda boyutları ile birlikte

incelenen entelektüel sermayeye ilişkin kavram birliği oluşturularak mevcut literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Baş vd. (2014) tarafından yapılan çalışmada, 2002-2012 yılları arasında entelektüel sermaye alanında yazılmış lisansüstü tez çalışmalarına ilişkin durum ortaya konulmuştur. Çalışmada, entelektüel sermayenin alt temaları olan entelektüel sermaye yönetimi, insan sermayesi, yapısal sermaye ve ilişki sermaye kavramları dikkate alınarak tarama yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda, entelektüel sermaye konusundaki çalışmaların ağırlıklı olarak yapısal sermaye ile entelektüel sermaye değerinin ölçümünü ve raporlanmasını konu alan çalışmalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pedro vd. (2018) tarafından yapılan çalışmada, 1960-2016 yılları arasında yapılan yayınlanan ampirik çalışmalar entelektüel sermaye kavramı teorik olarak ve bileşenleri açısından incelenmiştir. Veri toplamak amacıyla Web of Science, Scopus ve Google Scholar veri tabanları kullanılmıştır. Çalışmada yapılan sistematik literatür araştırmasında, entelektüel sermaye kavramının yazarlar ve dergiler için önemli bir konu olduğu ancak gerek veri elde etmekteki zorluklar gerekse değişkenlerin çok çeşitli olması ve standardize edilmemesi nedeniyle ampirik çalışmaların sayısını önemli derecede az olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akbaş (2019) tarafından yapılan çalışmada entelektüel sermayenin ölçülmesinde kullanılan yöntemlere ilişkin bir literatür analizi yapılmış ve BIST’te işlem gören bankaları 2009-2018 yılları arası finansal raporlarından hareketle en çok kullanılan yöntem olan “Hesaplanmış Maddi Olmayan Duran Varlıklar” yöntemi kullanılarak bankaların entelektüel sermaye değeri hesaplanmıştır.

Bamel vd. (2020) tarafından yapılan çalışmada, 2000-2020 yılları arasında “Entelektüel Sermaye Dergisi”nde yayınlanan ve entelektüel sermaye konusunda yapılan araştırmaların kapsamı ve etkisi dahil olmak üzere yayın eğilimleri incelenmiştir. Yapılan bibliyometrik analizde, yazarlar, makaleler, yapılan alıntılar, kurumlar ve ülkeler gibi alana ilişkin ilgili yayının kapsamını ve etkisini gösteren eğilimlerinin tanımları sunulmuştur.

Garanina vd. (2021) tarafından yapılan çalışmada, 2000-2020 yılları arasında maddi olmayan duran varlıklar ve entelektüel sermaye ile ilgili muhasebe alanında yayınlanan makalelere ilişkin literatür taraması yapılmıştır. Maddi olmayan duran varlıklara ilişkin konular Avrupa ve Avustralya’da daha yaygın olarak incelenen konular olmasına rağmen yönetim sorunlarına ve entelektüel sermaye alanında daha az çalışıldığı görülmüştür. Kuzey Amerika bölgesindeyse ağırlıklı olarak maddi olmayan duran varlıkların bilançoda ne şekilde raporlandığı üzerinde durulduğu görülmüştür.

Dablic vd. (2021) tarafından yapılan çalışmada, “Entelektüel Sermaye Dergisi”nde 2000 yılından itibaren yayınlanan makalelerin alana katkısını vurgulamak ve gelecekte yapılacak potansiyel araştırmaları belirlemek amacıyla bibliyometrik bir araştırma yapılmıştır. Çalışma, entelektüel sermaye kavramının ilişkin geçmiş ve güncel temalara ilişkin bir bakış açısı ve gelecekte yapılacak çalışmalar için potansiyel konuları sunmaktadır. (Ekleme)

Quintero-Quintero vd. (2021) tarafından yapılan bibliyometrik analiz çalışmasında, entelektüel sermaye ile ilgili yayınlanmış çalışmaların genel bir özetinin sunulması amaçlanmıştır. 1947-2021 yılları arasında Scopus veri tabanında yer alan 389 makalenin incelenmiştir. Elde edilen veriler sonucunda özellikle son altı yıldaki yazar sayıları dikkate alındığında entelektüel sermaye kavramıyla ilişkilendirilen çalışmalar ağırlıklı olarak Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve İspanya’da yapılmıştır. Yapılan araştırmada entelektüel sermayenin bilgi ve yenilik yönetimi konularıyla ilişkisinin incelendiği çalışmaların ağırlıklı olduğu görülmüştür. Gelecekteki çalışmaların sürdürülebilir rekabet avantajı sağlanabilmesi ve stratejik kararları desteklemesi amacıyla entelektüel sermayenin tanımlanması, ölçülmesi ve geliştirilmesi konularına ağırlık verilmesi gerektiği önerilmiştir.

4. YÖNTEM

4.1. Araştırma Evreni ve Veri Kaynakları

Çalışmanın amacı; entelektüel sermaye alanında yazılmış ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK)’nin “Ulusal Tez Merkezi” veri tabanı aracılığı ile ulaşılabilen lisansüstü tezlerin içerik açısından analizinin yapılmasıdır. Yapılan araştırmada herhangi bir zaman aralığı belirlenmemiş olup, konu ile ilgili ulaşılan ilk tez çalışmasının yayın yılı olan 1999’dan 2021 Kasım ayına kadar veri tabanında yer alan tüm lisansüstü (yüksek lisans ve doktora) tez çalışmaları incelenmiştir.

4.2. Araştırma Yöntemi ve Veri Analizi

Çalışmada nitel veri analizi yöntemlerinden biri olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, nitel ve nicel bilgilerin önceden tanımlanmış kategorilerde sunulmasını ve raporlanmasını içeren bir analiz tekniğidir (Guthrie, Petty, Yongvanich, & Ricceri, 2004, s. 285). Bu analiz tekniğinde amaç, veriler yazarlar tarafından belirlenen kriterler/temalar dikkate alınarak sınıflandırılması ve yorumlanmasıdır. Çalışmanın verileri tarama modeli kullanılarak edinilmiştir. Bu kapsamda tez adı içerisinde “entelektüel sermaye” geçen tezler incelenmiştir. İlgili tarama yapılırken “entelektüel sermaye” kavramına ilişkin yazım yanlıından kaynaklanabilecek eksikliklerin giderilmesi amacıyla; hem “entelektüel sermaye” hem de “entelektüel sermaye” olarak iki anahtar kelime kullanılarak tarama yapılmıştır. Çalışmada lisansüstü tezlere ilişkin enstitü ve anabilim dalı ayrımı yapılmadan tüm lisansüstü tez çalışmaları dikkate alınmıştır. Bu kapsamda toplam 201 adet tez çalışmasına ulaşılmıştır. Elde edilen veriler lisansüstü derecesi, enstitü, anabilim dalı, bilim dalı, tez konusu, kullanılan araştırma yöntemi, tez çalışmasının amacı, tez çalışmasının uygulandığı sektör gibi farklı kriterler göz önüne alınarak sınıflandırılmıştır. Bu kriterlere göre toplanan veriler değerlendirilirken yazarlar ayrı ayrı incelemelerde bulunmuş olup, kategorilere ilişkin sınıflandırmalar bir arada oluşturulup bu doğrultuda nihai kararlarına ulaşılmıştır.

Söz konusu tablonun oluşturulması için çalışmaların ortak özelliklerine göre gruplanmış ve böyle üst temalar belirlenmiştir. Bu çalışma için Microsoft Excel’de Nitel Veri Analizi Yöntemi uygulanmıştır. Bu kapsamda “Entelektüel Sermaye” konusunda yazılan tezlerin amaçları öncelikle tanımlanmış, ardından sınıflandırılmış ve son olarak da birbirleriyle ilişkilendirilecek veriler belirlenerek gruplanmıştır.

Çalışmada entelektüel sermaye kavramı ile ilgili belirlenen araştırma soruları şu şekildedir;

1. Entelektüel sermaye ile ilgili hazırlanan lisansüstü tezlerin lisansüstü derecesine, enstitü ve anabilim dallarına, işletme anabilim dalına bağlı bilim dallarına, konularına, amaçlarına göre dağılımı ne şekildedir?
2. Entelektüel sermaye konusunda yazılmış lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma yöntemlerinin dağılımı ne şekildedir?
3. Entelektüel sermaye konusunda yazılmış lisansüstü tezlerde kullanılan nicel araştırma yöntemlerinden istatistiki yöntemlerin, finansal ölçüm yöntemlerinin, çok kriterli karar verme yöntemlerinin dağılımı ne şekildedir?
4. Entelektüel sermaye konusunda yazılmış lisansüstü tezlerde kullanılan nitel araştırma yöntemlerinin dağılımı ne şekildedir?
5. Entelektüel sermaye konusunda yazılmış lisansüstü tezlerde kullanılan diğer araştırma yöntemleri nelerdir?
6. Entelektüel sermaye konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin uygulamasının yapıldığı sektörlere dağılımı ne şekildedir?

5. BULGULAR

Çalışmada 1999 yılından 2021 yılına kadar entelektüel sermaye alanında hazırlanmış lisansüstü tezler incelenmiştir. Bu tezlerin yıllara, lisansüstü derecelerine ve erişime açık olup olmamalarına göre dağılımları Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Entelektüel Sermaye Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Yıllara ve Lisansüstü Derecelerine Göre Dağılımı

Yıl	Erişime Açık		Erişime Kapalı		Toplam	Oran
	YL	DR	YL	DR		
2021	2	3	-	-	5	%2,49
2020	8	7	-	-	15	%7,46
2019	21	6	-	-	27	%13,43
2018	7	6	-	-	13	%6,47
2017	14	6	-	-	20	%9,95
2016	5	5	-	-	10	%4,98
2015	4	2	-	-	6	%2,99
2014	2	3	-	-	5	%2,49

2013	6	3	-	-	9	%4,48
2012	11	-	-	-	11	%5,47
2011	5	1	-	-	6	%2,99
2010	4	2	-	-	6	%2,99
2009	7	1	-	-	8	%3,98
2008	6	-	-	-	6	%2,99
2007	5	1	-	1	7	%3,48
2006	5	2	1	-	8	%3,98
2005	3	2	5	2	12	%5,97
2004	1	-	6	-	7	%3,48
2003	-	1	5	7	13	%6,47
2002	-	-	2	1	3	%1,49
2001	-	-	2	-	2	%1,00
2000	1	-	-	-	1	%0,50
1999	1	-	-	-	1	%0,50
Toplam	118	51	21	11	201	%100

Tablo 1’de grldğg üzere 1999-2021 yılları arasında ‘‘Entelektüel Sermaye’’ konusunda toplamda 201 lisansüstü tez ulaşılmış olup, bu tezlerin erişime açık olanların sayısı 169, erişime kapalı olanların sayısı 32’dir. Erişime açık olan tezlerden 118’si yüksek lisans tezi iken, 51 adedi doktora tezidir. Ayrıca Tablo 1’de grldğg gibi entelektüel sermaye kavramıyla ilgili çalışmalar ağrılıklı olarak 2003 yılından sonraki yıllarda artmakta olup asıl yoğunlaşmanın 2017-2020 yılları arasında olduğu grlmektedir.

Tablo 2. Entelektüel Sermaye Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Enstitü ve Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ		177
İşletme ABD	131	
Bankacılık ve Finans ABD	2	
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler ABD	6	
Ekonometri ABD	1	
Ekonomi-Finans ABD	1	
Felsefe ABD	1	
İktisat ABD	5	
İletişim Bilimleri ABD	1	
İnsan Kaynakları Yönetimi ABD	2	
İşletme (İngilizce) ABD	5	
İşletme Eğitimi ABD	1	
İşletme Yönetimi ABD	5	
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD	2	
Maliye ABD	1	
Muhasebe Denetim ABD	1	
Sınıf ğretmenliği ABD	1	
Strateji Bilimi ABD	4	
Toplam Kalite Yönetimi Ana Bilim Dalı	1	
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik ABD	4	
Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik ABD	1	
Uluslararası Finans ABD	1	
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ		1
Bankacılık ABD	1	
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ		6
Eğitim Bilimleri ABD	4	
Eğitim Yönetimi ABD	1	

Turizm İşletmeciliği Eğitimi ABD	1	
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ		14
Endüstri Mühendisliği ABD	6	
İşletme Mühendisliği ABD	3	
Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği ABD	1	
İnşaat Mühendisliği ABD	1	
Mimarlık ABD	1	
Mühendislik Sistemlerinin Modellenmesi ve Tasarımı ABD	1	
Sistem Mühendisliği ABD	1	
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ		3
Beden Eğitimi ve Spor ABD	1	
Spor Yöneticiliği ABD	1	
Sağlık Yönetimi ABD	1	
Toplam		201

Tablo 2’de görüldüğü üzere “Entelektüel Sermaye” konusunda çok çeşitli alanlarda lisansüstü tez çalışması yapılmıştır. Hazırlanan tezler sırasıyla 177 adet ile Sosyal Bilimler Enstitüsü, 14 tez ile Fen Bilimleri Enstitüsü ve 5 adet ile Eğitim Bilimleri Enstitüsü’ne aittir. “Entelektüel Sermaye” konusunda yazılan lisansüstü tezlerin büyük kısmı Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde ve İşletme Anabilim dalında hazırlandığı için İşletme Anabilim dalına bağlı bilim dalları Tablo 3’te detaylandırılmıştır.

Tablo 3. Entelektüel Sermaye Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerde İşletme Anabilim Dalına Bağlı Bilim Dallarının Dağılımı

Bilim Dalı	Sayı	Oran
İşletme	76	%58
Muhasebe Finansman	23	%18
Yönetim ve Organizasyon	19	%14
İnsan Kaynakları Yönetimi	5	%3
Finansal Yönetim	3	%2
Uluslararası İşletmecilik	1	%1
Hastane ve Sağlık Kurumları Yöneticiliği	1	%1
Uluslararası Kalite Yönetimi	1	%1
Uluslararası Ticaret ve Finansman	1	%1
Üretim Yönetimi ve Pazarlama	1	%1
Toplam	131	%100

Tablo 3’te görüldüğü üzere İşletme Anabilim dalına bağlı bilim dallarında en çok; sırasıyla İşletme Bilim Dalı, Muhasebe-Finansman Bilim Dalı, Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı ve İnsan Kaynakları Yönetimi Bilim Dalında “Entelektüel Sermaye” konusunda lisansüstü tez hazırlanmıştır.

Tablo 4. Entelektüel Sermaye Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Konularına Göre Dağılımı

Tezin Konusu	Sayı	Oran
İşletme	145	%72,14
Ekonomi	9	%4,48
Eğitim ve Öğretim	8	%3,98
Endüstri ve Endüstri Mühendisliği	8	%3,98
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	6	%1,99
Bankacılık	4	%2,99
Turizm	4	%1,99
Maliye	3	%1,49
Ekonometri	3	%1,49
Sağlık Kurumları Yönetimi	2	%1,00
Kamu Yönetimi	2	%1,00

İnşaat Mühendisliği-Mimarlık	2	%1,00
Beden Eğitimi ve Spor	2	%1,00
Sigortacılık	1	%0,50
Denizcilik	1	%0,50
İletişim Bilimleri	1	%0,50
Toplam	201	%100

Tablo 4'e göre, "Entelektüel Sermaye" hakkında yazılan tezlerin konularına göre dağılımında Tablo 2'de olduğu gibi bir çeşitlilik görülmektedir. Bunlardan en fazla sayıda olanlar sırasıyla İşletme, Ekonomi, Eğitim ve Öğretim ve Endüstri Mühendisliği'dir. İşletme konusunda yazılan tezler alan itibariyle İşletme Bilim Dalı içerisinde kesişimsel nitelik taşımaktadır. Buna göre, çalışmalarda birden fazla amaca yer verilmiş ve birbirleriyle ilişkisi ortaya konulmuştur. Amaçlara göre dağılımını gösteren Tablo 13'te konunun detaylarına değinilecektir. Çalışmanın bundan sonraki kısımları erişime açık olan tezler üzerinden açıklanacaktır.

Tablo 5. Entelektüel Sermaye Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Araştırma Yöntemlerinin Dağılımı

Kullanılan Yöntem	Sayı	Oran
Nicel Araştırma Yöntemleri	144	%85
Nitel Araştırma Yöntemleri	16	%10
Model Geliştirme ve Karşılaştırma	6	%3
Nitel Araştırma ve Nicel Araştırma Yöntemleri Birlikte	3	%2
Toplam	169	%100

Tablo 5'te görüldüğü gibi, "Entelektüel Sermaye" konusunda yazılan tezlerde kullanılan araştırma yöntemlerinden en çok kullanılan yöntem 144 (%85) tezde nicel araştırma yöntemleridir. Nicel araştırma yöntemleri kapsamına istatistiki yöntemler, finansal ölçüm yöntemleri ve çok kriterli karar verme yöntemleri dâhil edilmiştir. İkinci olarak en çok kullanılan araştırma yöntemi ise 16 (%10) tezde nitel araştırma yöntemleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca nitel ve nicel araştırma yöntemlerinde kullanıldığı 3 (%2) tez de bulunmaktadır. Bunların dışında özellikle mühendislik alanında yazılmış tezlerde karşımıza çıkmakla birlikte 6 (%3) model geliştirme ve karşılaştırma yapılan çalışmalar da bulunmaktadır.

Tablo 6. Entelektüel Sermaye Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerde Kullanılan İstatistiki Yöntemlerin Dağılımı

Kullanılan Yöntemler	Sayı	Oran
Regresyon Analizi (Lineer-Hiyerarşik-Tekli-Çoklu)	52	%23,53
Korelasyon Analizi	51	%23,08
Faktör Analizi (Açıklayıcı-Doğrulayıcı)	28	%12,67
ANOVA	21	%9,50
T-testi	18	%8,14
Panel Veri Analizi	16	%7,24
Yapısal Eşitlik Modeli	13	%5,88
Ki-Kare Testi	5	%2,26
Frekans Dağılımı	3	%1,36
Tukey's HSD Testi	3	%1,36
Lojistik Regresyon Analizi	2	%0,90
Fisher's LSD Testi	2	%0,90
Interval (Aralıklı) Ölçüm	1	%0,45
Post-hoc Testi	1	%0,45
Scheffe	1	%0,45
MANOVA	1	%0,45
Dunnett C testi	1	%0,45
Wilcoxon Testi	1	%0,45
Endeks Oluşturma	1	%0,45
Toplam	221	%100

Tablo 6’da “Entelektüel Sermaye” konusunda yazılmış olan tezlerde istatistiki yöntemlerle yapılan araştırmaların türleri yer almaktadır. Çalışmalarda yalnız bir yöntem kullanıldığı gibi bazı çalışmalarda birden fazla istatistiki yöntemlere başvurulduğu da görölmektedir. Söz konusu çalışmalarda en çok kullanılan istatistiki yöntemler sırasıyla; 52 tezde %23,53 oranıyla Regresyon Analizi, 51 tezde %23,08 oranıyla Korelasyon Analizi, 28 tezde %12,67 oranıyla Faktör Analizi ve 21 tezde %9,50 oranıyla ANOVA olduğu görölmektedir.

Tablo 7. Entelektüel Sermaye Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Finansal Ölçüm Yöntemlerin Dağılımları

Kullanılan Yöntem	Sayı	Oran
Ekonomik Katma Değer Katsayısı Yöntemi (VAIC)	21	%36,21
Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer Yöntemi	11	%18,98
Piyasa Değer / Defter Değer Oranı Yöntemi	10	%17,24
Tobin'in Q Oranı Yöntemi	8	%13,79
Piyasa Değer-Defter Değer Oranı Yöntemi	3	%5,18
Kullanılan Sermaye Etkinliğinin (CEE) Hesaplanması	1	%1,72
İnsan Sermayesi Etkinliğinin (HCE) Hesaplanması	1	%1,72
Yapısal Sermaye Etkinliğinin (CEE) Hesaplanması	1	%1,72
Oran Analizi	1	%1,72
Dikey Yüzde Analizi	1	%1,72
Toplam	58	%100

Tablo 7’de “Entelektüel Sermaye” konusunda yazılan tezlerde kullanılan Finansal Ölçüm yöntemleri ele alınmıştır. Bu yöntemle hazırlanan tezlerde de istatistiki yöntemlerle hazırlanan yöntemlerde olduğu gibi yalnızca bir Finansal Ölçüm Yöntemi kullanılan çalışmaların yanı sıra birden fazla yöntemin de kullanıldığı çalışmalar da yer almaktadır. Söz konusu çalışmalarda literatürde entelektüel sermayenin ölçümü için kullanılan tüm yöntemlerin kullanıldığı çalışmalara rastlamak mümkündür. Bahsi geçen çalışmalarda en çok kullanılan Finansal Ölçüm Yöntemleri sırasıyla; 21 tezde %36,21 oranıyla Ekonomik Katma Değer Katsayısı Yöntemi (VAIC) Yöntemi, 11 tezde %18,98 oranla Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer Yöntemi, 10 tezde %17,24 Piyasa Değer / Defter Değer Oranı Yöntemi, 8 tezde %13,79 oranıyla Tobin'in Q Oranı Yöntemi olduğu görölmektedir.

Tablo 8. Entelektüel Sermaye Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinin Dağılımları

Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri	Sayı	Oran
Veri Zarflama	3	%60
Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP)	1	%20
Bulanık Analitik Ađ Prosesi (BAAP)	1	%20
Toplam	5	%100

Tablo 8’de “Entelektüel Sermaye” konusunda yazılan tezlerde kullanılan Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ele alınmaktadır. Söz konusu çalışmaların 3 tanesinde Veri Zarflama Analizi, 1 tanesinde Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) ve 1 tanesinde de Bulanık Analitik Ađ Prosesi (BAAP) Yöntemlerinin uygulandığı görölmektedir.

Tablo 9. Entelektüel Sermaye Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Nitel Araştırma Yöntemlerinin Dağılımları

Kullanılan Yöntemler	Sayı	Oran
Literatür Taraması	8	%50
Sistematik Derleme	8	%50
Toplam	16	%100

Tablo 9’da göröldüğu üzere “Entelektüel Sermaye” konusunda yazılan tezlerin 6 (%50) tanesinde nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması, 6 (%50) tanesinde sistematik derleme yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 10. Entelektüel Sermaye Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Diğer Yöntemlerin Dağılımı

Kullanılan Yöntemler	Sayı	Oran
Model Geliştirme	5	%50
Vaka Analizi	3	%30
Model Karşılaştırma	1	%10
Stratejik Uygulama Yönergesi Oluşturma	1	%10
Toplam	10	%100

Tablo 10’da “Entelektüel Sermaye” konusunda yazılan tezlerde istatistiki, finansal ölçüm, çok kriterli karar verme ve nitel araştırma yöntemleri dışında kalan diğer araştırma yöntemlerine yer verilmiştir. Buna göre; 5 tezde Model Geliştirme, 3 tezde Vaka Analizi, 1 tezde Model Karşılaştırma ve 1 tezde Stratejik Uygulama Yönergesi Oluşturma Yöntemleri uygulanmıştır.

Tablo 11. Entelektüel Sermaye Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Amaçlarına Göre Dağılımı

Amaçlar	Sayı	Oran
Entelektüel Sermaye İşletme Performansı (Etkinlik, Karlılık, Risk, Piyasa Değeri) İlişkisi	63	%28,38
Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi	38	%17,12
Entelektüel Sermaye Rekabet ve Pazarlama İlişkisi	32	%14,41
Entelektüel Sermaye Yenilikçilik İlişkisi	24	%10,81
Entelektüel Sermaye Örgüt Kültürü İlişkisi	15	%6,76
Entelektüel Sermayenin Raporlanması	11	%4,95
Entelektüel Sermaye Algısı	9	%4,05
Entelektüel Sermaye Yönetimini İnceleme	7	%3,15
Entelektüel Sermaye Değerlerinin Karşılaştırılması	4	%1,80
Entelektüel Sermaye Varlıkları ve Katma Değerin Etkisi	3	%1,35
Entelektüel Sermaye Stratejik Yönetim İlişkisi	3	%1,35
Entelektüel Sermayenin İşletmelerin Uluslararası Sürucine Etkisi	3	%1,35
Entelektüel Sermaye İtibar Yönetimi İlişkisi	1	%0,45
Diğer	9	%4,05
Toplam	222	%100

Tablo 11’de erişime açık olan tezler amaçlarına göre incelenerek kategorize edilmiştir. Yukarıda bahsi geçen tezler ile yapılan çalışmalar neticesinde oluşturulan temalara bakıldığında sırasıyla en fazla, 63 tezde Entelektüel Sermaye İşletme Performansı İlişkisinin, 38 tezde Entelektüel Sermayenin Ölçülmesinin, 32 tezde Entelektüel Sermaye Rekabet ve Pazarlama İlişkisinin, 24 tezde Entelektüel Sermaye Yenilikçilik İlişkisinin, 15 tezde Entelektüel Sermaye Örgüt Kültürü İlişkisinin, 11 tezde Entelektüel Sermayenin Raporlanmasının ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmalarda tek bir amaca odaklanılan araştırmalar yapılabildiği gibi birden fazla amacın ortaya konulduğu ve birbirleriyle ilişkisinin tespit edildiği araştırmalar da bulunmaktadır.

Tablo 12. Entelektüel Sermaye Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Uygulamasının Yapıldığı Sektörlere Dağılımı

Sektör	Sayı	Oran
Bilişim	25	%12,76
Bankacılık	24	%12,24
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmetler	20	%10,20
Diğer İmalat Sanayii (Denizcilik, Danışmanlık, v.d.)	18	%9,18
Metal Eşya, Makine, Elektrikli Cihazlar ve Ulaşım Araçları	16	%8,16
Lokantalar ve Oteller	15	%7,65
Perakende Ticaret	9	%4,59
Tekstil, Giyim Eşyası ve Deri	8	%4,08

Gıda, İçecek ve Tütün	8	%4,08
Çeşitli Sektörler (Savunma, Elektrik, v.d.)	8	%4,08
Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	7	%3,57
İnaaat ve Bayındırlık	6	%3,06
BİST tüm sektörler	5	%2,55
Ana Metal Sanayii	4	%2,04
Taş ve Toprağa Dayalı İmalat	3	%1,53
Orman Ürünleri ve Mobilya	3	%1,53
Kamu Örgütleri	3	%1,53
Sigortacılık	3	%1,53
Spor Faaliyetleri Eğlence ve Oyun Faaliyetleri	3	%1,53
Tarım ve Hayvancılık Avcılık ve İlgili Hizmet Faaliyetleri	1	%0,51
Ormancılık ve Tomrukçuluk	1	%0,51
Reklamcılık ve Pazar Araştırması	1	%0,51
Gayrimenkul Faaliyetleri	1	%0,51
Diğer Mali Kuruluşlar	1	%0,51
Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları	1	%0,51
İMKB tüm sektörler	1	%0,51
Tahran Borsası şirketleri	1	%0,51
Toplam	196	%100

Tablo 12’de “Entelektüel Sermaye” konusunda yazılan tezlerde yapılan araştırmaların uygulandığı sektörlerde yer verilmektedir. Bu tablonun oluşturulmasında Kamuyu Aydınlatma Platformunda (<https://www.kap.org.tr/tr/>) Borsa İstanbul (BIST) için belirlenen sektör dağımları kullanılarak kategoriler belirlenmiştir. BIST sektörleri dışında kamu örgütleri, Tahran Borsası şirketleri, BİST tüm sektörler, İMKB tüm sektörler de ayrı kategori olarak tabloda bulunmaktadır.

Söz konusu araştırmalar sırasıyla en çok 25 tezde %12,76 oranıyla Bilişim sektöründe, 24 tezde %12,24 oranıyla Bankacılık sektöründe 20 tezde %10,2 oranıyla İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmetler sektöründe ve 16 tezde %8,16 oranıyla Metal Eşya, Makine, Elektrikli Cihazlar ve Ulaşım Araçları sektörlerinde yapılmıştır. Araştırmalarda yalnızca tek bir sektör üzerinde odaklanıldığı gibi birden fazla sektörde de çalışma yapıldığı görölmektedir.

5. SONUÇ ve TARTIşMA

İşletmeler için fiziki sermaye kadar önem arz eden, maddi olmayan sermaye olarak adlandırılan ve işletmelere rekabet avantajı sağlayan entelektüel sermaye konusunda pek çok araştırma yapılmıştır. İşletmelerin performansına hem dolaylı hem de doğrudan etkiler yaratan entelektüel sermaye, yöneticilerin işletme politikalarını belirlerken dikkate aldığı en önemli unsurlardan biri haline gelmiştir. İşletme yönetimi gerek üst yönetim gerekse de çalışanlar entelektüel sermaye bileşenlerinin önemini ve birbiriyle olan ilişkisini doğru şekilde anlamalı ve değerlendirmelidir. Bu sayede işletmeler rekabet avantajını sağlayabilecek ve kârlılığını arttırabileceklerdir.

Bu çalışmada entelektüel sermaye konusunda 1999-2021 yılları arasında hazırlanmış olan lisansüstü tezler “İçerik Analizi” yöntemiyle ele alınmıştır. Söz konusu tezler üzerinde yapılan araştırmalar çok çeşitli disiplinlerde hazırlanmış olup entelektüel sermaye konusunda çok geniş perspektif sunmaktadır. Çalışma entelektüel sermayenin geçmişten günümüze kadar ne gibi gelişim gösterdiğini, işletmelerin entelektüel sermaye konusundaki algılarının değerimini, entelektüel sermayenin değerinin ne şekilde arttığının gösterilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı, entelektüel sermaye ile ilgili yazılmış lisansüstü tezlerin incelenerek mevcut durumun tespit edilmesi ve gelecekte yapılacak çalışmalar için öneriler sunulmasıdır. Ülkemizde yapılan lisansüstü tez çalışmaları incelendiğinde, çalışma problemlerinin geçmişten günümüze değin süreklilik arz ettiği görölmektedir. Bu alışma, entelektüel sermaye kavramıyla ilgili mevcut ve gelecekte ortaya çıkabilecek araştırma konuları hakkında bir bakış açısı sunmaktadır.

Çalışmada ana kütleli oluşturulan lisansüstü tezler incelenerek çeşitli araştırma soruları oluşturulmuş ve bu sorular kapsamında inceleme yapılmıştır. Lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde entelektüel

sermaye kavramı ile ilgili son 5 yılda görece olarak yoğunlaştığı grlmektedir. Bu konuda hazırlanan tezlerin büyük kısmının Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı İşletme Anabilim Dalı ile Fen Bilimler Enstitüsüne bağlı Endüstri Mühendisliği Ana Bilim Dalında yazıldığı sonucuna ulaşılmıştır. alışmalar tez konuları açısından incelendiğindeyse, işletme ve muhasebe ve finansman konularında yazılmış tezlerin ağırlıklı olduğu anlaşılmaktadır. Buradan hareketle entelektüel sermayenin yönetilmesi ile ölçülmesi ve raporlanması konularının çalışmalarda ön plana çıktığı sonucuna ulaşılabilir. Çalışmalarda kullanılan araştırma yöntemlerinin dağılımına bakıldığında ağırlıklı olarak nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı grlmektedir. Nicel araştırma yöntemleri içerisindeyse; istatistiki yöntemlerin diğer bilimsel yöntemlere nazaran daha fazla kullanıldığı ve kullanılan istatistiki yöntemler içerisinde de regresyon ve korelasyon analizinin daha çok tercih edildiği grlmektedir. Finansal lm yöntemleri bakımından inceleme yapıldığında, entelektüel sermayenin işletme değerine olan etkisini ortaya koymayı amaçlayan ekonomik katma değer katsayısı yönteminin ağırlıklı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Nitel araştırma yöntemleri açısından incelendiğinde literatür taraması ve sistematik derleme içeren çalışmaların kullanıldığı grlmektedir. Mühendislik alanında yapılan çalışmalar açısından incelendiğindeyse, diğer çalışmalarının kapsamının, entelektüel sermayenin değerinin tespit edilmesini amaçlayan çeşitli model geliştirme çalışmaları olduğu grlmektedir.

Betimsel analiz çalışması kapsamında oluşturulan temalar açısından incelendiğinde, entelektüel sermaye ile işletme performansı arasındaki ilişki, entelektüel sermayenin ölçümü ve entelektüel sermayenin rekabet ve pazarlama ilişkisi açısından daha çok araştırmaya konu olmuştur. Entelektüel sermayeye ilişkin yapılan çalışmalar sektörel uygulama alanları açısından incelendiğinde, araştırmaların insan ve yapısal sermaye alt bileşenlerinin ön plana çıktığı hizmet ve üretim sektörlerinde yoğunlaştığı grlmektedir.

Çalışma, Baş vd. (Baş, Mısırdalı Yangil , & Aygün, 2014) tarafından yapılan çalışmadan incelenen dönem ve ana kütle seçimi açısından farklılaşmaktadır. Çalışma literatürde yer alan bu çalışmadan farklı olarak entelektüel sermaye kavramı sadece tez adı içerisinde tarama yapılmış, entelektüel sermaye kavramının alt bileşenleri dikkate alınmamıştır. Her iki çalışmaya ilişkin bulgular karşılaştırıldığında belirlenen kriterler açısından benzerlik göstermektedir. Çalışma bulguları incelendiğinde entelektüel sermaye kavramının çalışma alanının özellikle işletme anabilim dalı içerisinde birden fazla disiplini ilgilendiren bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle entelektüel sermayenin ölçüm ve raporlamasına ilişkin çalışmaların daha ağırlıklı olduğu tespit edilmiştir.

Entelektüel sermaye kavramı insan sermayesi, bilgi sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi gibi birçok alt bileşenlerden oluşmaktadır. Çalışmada entelektüel sermaye kavramı sadece tez adı içerisinde taranmıştır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda entelektüel sermaye ve alt bileşenleri tez adı, konu ve dizin içerisinde taratılarak çalışmanın kapsamı genişletilebilir. Özellikle insan sermayesinin giderek artan önemiyle birlikte insan sermayesinin sektörel bazdaki önemi ve işletme performansına etkisi araştırılabilir. Ayrıca lkemizde yapılan çalışmalarda entelektüel sermaye kavramının faaliyet raporları içerisinde raporlanmasına ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu kapsamda sermaye piyasasında işlem gören işletmelerin yıllık faaliyet raporları incelenerek entelektüel sermaye ve alt bileşenlerine ilişkin açıklamaların içerik açısından araştırılabilir.

Kaynakça

- Acuner, T., & Tan şahin, K. (2002). Entelektüel Sermayenin llebilirliği zerine Heuristic (Sezgisel) Bir Araştırma. *10. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiri Kitabı* (s. 41-42). Antalya: Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F.
- Akbaş, . (2019). *Hesaplanmış Maddi Olmayan Varlık Yönetimiyle Entelektüel Sermayenin Hesaplanması: Türkiye Bankacılık Sektörü rneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Düzce.
- Aydın, S., Tuncay, F., & anakıoğlu, M. (2015). İnsan Kaynakları Muhasebesi: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(4), 679-689.
- Bamel, U., Pereira, V., Del Giudice, M., & Temouri, Y. (2020). The Extent and Impact of Intellectual Capital Research: A Two Decade Analysis. *Journal of Intellectual Capital*, 21(5), 1469-1930.

- Baş, M., Mısırdalı Yangil, F., & Aygün, S. (2014). Entelektüel Sermaye Alanında Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarına Yönelik Bir İçerik Analizi: 2002-2012 Dönemi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(23), 207 - 226.
- Bayraktar, C. (2007). *Bilgi toplumuna geçiş sürecinde entellektüel sermaye ve Türkiye (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bontis, N. (1999). Managing Organizational Knowledge By Diagnosing Intellectual Capital: Framing and Advancing the State of the Field. *International Journal of Technology*, 18(5-8), 433-463.
- Bontis, N. (2003). Intellectual Capital Disclosure in Canadian Corporations. *Journal of Human Resource Costing & Accounting*, 7(1), 9-20.
- Bozzolan, S., Favotto, F., & Ricceri, F. (2003). Italian Annual Intellectual Capital Disclosure: An Empirical Analysis. *Journal of Intellectual Capital*, 4(4), 543-558.
- Brooking, A. (1997). The management of intellectual capital. *Long Range Planning*, 30(3), 364-365.
- Cansev, P. (2010). *Bilgi Ekonomisi ve Entelektüel Sermayenin Bankacılık Sektörü ile İlişkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul. 11 27, 2021 tarihinde alındı
- Chwalowski, M. (1997). Intellectual Capital Matters! *The Electricity Journal*, 10(10), 88-93.
- Dabić, M., Vlačić, B., & Warkentin, M. (2021). Two Decades of the Journal of Intellectual Capital: A Bibliometric Overview and An Agenda for Future Research. *Journal of Intellectual Capital*, 22(3), 458-477.
- Davenport, T., & Prusak, L. (2001). *İş Dünyasında Bilgi Yönetimi*. İstanbul: Rota Yayınları.
- Emrem, A. (2004). Entelektüel Sermaye Ve Bileşenlerinin Kavramsal Analizi. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 6(1), 1-10.
- Erkuş, H. (2003). *Entellektüel Sermayenin Ölçülmesi ve Raporlanması (Yayımlanmamış doktora tezi)*. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Garanina, T., Hussinki, H., & Dumay, J. (2021). Accounting For Intangibles and Intellectual Capital: A Literature Review From 2000 to 2020. *Accounting and Finance*, 1-30.
- Guthrie, J., Petty, R., Yongvanich, K., & Ricceri, F. (2004). Using content analysis as a research method to inquire into intellectual capital reporting. *Journal of Intellectual Capital*, 5(2), 282-293.
- Kaya, N., & Kesen, M. (2014). İnsan Kaynaklarının İnsan Sermayesine Dönüşümü: Bir Literatür Taraması. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 6(10), 23-38.
- Leadbeater, C. (1999). Measuring and Reporting Intellectual Capital: Experience, Issues, and Prospects. *New Measures For The New Economy*. Amsterdam: OECD. <https://www.oecd.org/sti/ind/1947910.pdf> adresinden alınmıştır
- Palanivelu, V. (2012). *Accounting for Management*. University Science Press.
- Pedro, E., Correia Leitão, J., & Alves, H. (2018). Back to the Future of Intellectual Capital Research: A Systematic Literature Review. *Management Decision*, 56(11), 2502-2583.
- Petty, R., & Guthrie, J. (2000). Intellectual Capital Literature Review. *Journal of Intellectual Capital*, 1(2), 156-176.
- Quintero-Quintero, W., Blanco-Ariza, A., & Garzón-Castrillón, M. (2021). Intellectual Capital: A Review and Bibliometric Analysis. *Publications (Open Access Journal)*, 9(4), 1-23.
- Sallan Gül, S., & Kahya Nizam, Ö. (2021). Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Özel Sayı 1(42)*, 181 - 198.
- Sevimli Örgün, G., & Kalay, F. (2018). Entelektüel Sermaye: Teorik Bir İnceleme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(6), 94 - 103.

- Stewart, T. (1997). *Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations*. New York, USA: Nicholas Brealey.
- Yörük, N., & Erdem, M. (2008). Entelektüel Sermaye ve Unsurlarının, İMKB'de İşlem Gören Otomotiv Sektörü Firmalarının Finansal Performansı Üzerine Etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(2), 397 - 413.
- Yüksek, K. (2009). *Entelektüel Sermayenin Organizasyonların Performansına Etkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars. 11 27, 2021 tarihinde alındı.